

The Shooting

Hän ampui ensin / Mannen som sköt först

Yhdysvallat 1966. **Tuotantoyhtiö:** Santa Clara Production. **Tuottaja:** Jack Nicholson, Monte Hellman. **Ohjaus:** Monte Hellman. **Käsikirjoitus:** Adrien Joyce (Carolyn Eastman) – Jack Londonin novellista. **Kuvaus:** Gregory Sandor. **Lavastus:** Wally Moon. **Musiikki:** Richard Markowitz. **Pääosissa:** Warren Oates (Willet

Gashade), Will Hutchins (Coley), Millie Perkins (nainen), Jack Nicholson (Billy Spear), B. J. Merholz (Leland Drum), Cuy El Tsosie (intiaani), Charles Eastman (parrakas mies), James Campbell, Wally Moon, Brandon Carroll. **Helsingin ensiesitys:** 1.12.1978 Astor, maahantuojat: Adams Filmi Oy – VET 86521 – K16 – 2240 m / 82 min

Monte Hellmanin elokuvan *Hän ampui ensin* juoni pakenee kaikkia varmoja kiinnekohtia, se on kuin kirkas kangastus olettamusten vaihtuvien tasojen yllä. Neljä henkilöä ajautuu yhteen erämaassa, sovinnaisen epämääräisen Lännän maiseman ja aikakauden kehyksissä. Unenomaisen pakkomielteenomaisesti he seuraavat jälkeä, joka johtaa heidät pakenevan miehen kantaan. Tarinan suhteen on vaikea olla sortumatta arvailuihin, mutta ilmeisesti kyseessä on takaa-ajo, johon ryhmää johtava nimetön nainen on ryhtynyt costaakseen lapsen kuoleman ja johon hän on vetänyt mukaan kaksi sivullista ja yhden ammattimaisen pyssysankarin. Hellmanin näkemys on epäilemättä sekä nihilistinen että fatalistinen: elämä ja kuolema eivät ole enempää kuin sarja onnettomuuksia, joiden kuvio on ennaltamäärätty kontrollimme ja ymmärryksemme ulkopuolella. Olemme tietämättämme osa peliä, jonka säännöt voimme vain arvata ja jolla ei ehkä ole mitään tekemistä logiikan kanssa. Meidän on parhaamme mukaan tultava toimeen muotojen kanssa jotka syntyvät ja hajoavat ympärillämme. Koska meillä ei ole vastauksia, meidän on tyydyttävä rikkaisiin katkelmiin sinänsä. Mutta aiheen epämääräisyyteen Hellman vastaa tekniikkansa loisteliaalla täsmällisyydellä. Ja jos elokuva tarvitsee viimeisen teränsä, tässä varmaankin on kylliksi.

Suomalaiselle katsojalle melko outojen mutkien kautta *Hän ampui ensin* voidaan myös kiinnittää amerikkalaisiin lännenmyytteihin ja maan löytöhistoriaan. Sellaiset nimet kuten Leland Drum, Willet Gashade ja Coigne toimivat tässä mielessä teoksen avainsanoina. Aikin Drum oli skottilaisen balladin mukaan surrealistinen kuoleman takainen henkilö, joka asui kuussa. Lännenballadi Jesse James taas loppuu säkeeseen: tämän laulun teki Billy Gashade heti, kun tieto tapahtuneesta oli saapunut. Coigne taas tuo mieleen sanan Cockaigne, tarunomaisen myyttisen joutenolon ja runsauden paratiisina, jollaisena Amerikka mielletään varsinkin ennen Kolumbuksen matkaa, josta tässä erämaan halki tapahtuvassa mystisessä tehtävässä saattaa hyvinkin olla kysymys.

Näin tulkittuna parivaljakko *He ratsastivat läpi luotisateen* ja *Hän ampui ensin* pitääkin oikeastaan sisällään kaikki Amerikkaan liittyvät toiveet ja pettymykset. Maa rikkauksineen kiehtoo ja tulee valloitetuksi, mutta lopulta aina itse elämä vääristyy väkiväisyyteen muotoihin. Ihmiset temmataan ilman omaa tahtoaan jauhautumaan rikki valtakoneiston myllyyn. Hellmanin pessimistisissä teoksissa heissä piilevät inhimillisyyden mahdollisuudet karsitaan pois, yhteiskunnan normaalitoiminta näytetään loputtomana tylsyytenä, josta poikkeamisen ajatuskin jo vie lain päälle tai alle, takaa-ajajaksi tai takaa-ajetuksi, kytketyksi tuhon prosessiin. Amerikkalaisen sielunmaiseman luotauksina Hellmanin lännenelokuvat, joissa "Beckettin vieraantuneet henkilöt kansoittavat lännenmaiseman aivan kuin olisivat aina ratsastaneet siellä", edustavat todella huomionarvoisia töitä, pähkinöitä, joita kukin voi yrittää avata omalla tavallaan.

– Philip Strickin (Sight and Sound, Winter 1971-72) ja Simo Tuomolan (1978) mukaan